

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата економічних наук, доцента, завідувача кафедри економіки підприємств Миколаївського національного аграрного університету

Христенко Ольги Андріївни на дисертаційну роботу

Шкварук Діни Григорівни на тему «Розвиток економіко-екологічного потенціалу АПК регіону», подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини, спеціалізація С1.01 Економіка

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Сучасні тенденції розвитку агропромислового комплексу України засвідчують необхідність переосмислення традиційних підходів до забезпечення його ефективності та конкурентоспроможності з урахуванням вимог екологічної безпеки і принципів сталого розвитку. Поглиблення кліматичних змін, виснаження природно-ресурсного потенціалу, наслідки воєнних дій, порушення виробничо-логістичних зв'язків та посилення інтеграційних процесів із європейським економічним простором зумовлюють потребу у формуванні нових наукових підходів до розвитку агропромислового комплексу, заснованих на гармонійному поєднанні економічних, екологічних та управлінських складових.

Особливої наукової та практичної значущості зазначена проблематика набуває на регіональному рівні, де специфіка природно-кліматичних умов, рівень ресурсного забезпечення, виробнича спеціалізація, інституційне середовище та стан інфраструктури визначають можливості ефективного функціонування АПК. Саме регіональний вимір дає змогу комплексно оцінити взаємодію економічних та екологічних чинників, визначити внутрішні резерви розвитку, сформувати адаптивні моделі управління й забезпечити стійкість аграрного виробництва в умовах воєнно-політичної нестабільності, трансформації ринкового середовища та обмеженості інвестиційних ресурсів. У цьому контексті дисертаційна робота Шкварук Д. Г. на тему «Розвиток економіко-екологічного потенціалу АПК

регіону» є своєчасним і завершеним науковим дослідженням, результати якого спрямовані на розв'язання важливого наукового завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних засад та розроблення практичних рекомендацій із розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону.

Дисертаційне дослідження виконано в межах наукових робіт Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету і є складовою частиною науково-дослідної теми: «Удосконалення інноваційного розвитку підприємства» (державна реєстрація № 0125U001359, 2025-2026 рр.). У межах цього дослідження автором розвинуто науково-методичні засади оцінювання та стратегічного управління розвитком економіко-екологічного потенціалу. Окремі результати дисертаційного дослідження відображаються у процесі участі автора у виконанні науково-дослідної теми «Соціально-економічні імперативи циркулярної економіки в умовах війни та післявоєнного відновлення України» (державна реєстрація № 0126U002210, 2026-2028 рр.), що реалізується на базі науково-дослідної частини Західноукраїнського національного університету, у межах якої здійснюється дослідження проблем формування та розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертаційна робота характеризується високим рівнем наукової обґрунтованості, логічною послідовністю викладення матеріалу та належною аргументованістю сформульованих наукових положень, висновків і практичних рекомендацій. Структура дослідження є цілісною, а зміст кожного розділу підпорядкований досягненню поставленої мети й виконанню визначених завдань, що забезпечує внутрішню логіку роботи та взаємозв'язок отриманих результатів.

Достовірність наукових результатів забезпечується насамперед ґрунтовною теоретико-методичною основою дослідження, сформованою на базі сучасних концепцій сталого розвитку, екологічної та регіональної економіки, теорії управління потенціалом, а також аналізу наукових праць вітчизняних і зарубіжних науковців. Опрацювання значного масиву наукових джерел дозволило автору комплексно дослідити сучасний стан наукової проблематики, виявити дискусійні

аспекти та сформувані власні наукові підходи до розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону. Важливою перевагою дисертації є обґрунтований вибір методичного інструментарію, який повністю відповідає предмету дослідження та забезпечує достовірність одержаних результатів.

Отже, отримані результати є надійними, відтворювальними та мають високий рівень наукової новизни, що дозволяє використовувати їх як для подальших теоретичних досліджень, так і для розробки практичних рекомендацій щодо розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону.

Зміст та структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 272 сторінки. Основний зміст дисертації становить 176 сторінок, з них 28 таблиць та 32 рисунки.

Структура дисертаційної роботи є логічно побудованою, внутрішньо цілісною та повною мірою відповідає поставленій меті, визначеним завданням, об'єкту й предмету дослідження. Послідовність викладу матеріалу забезпечує системне розкриття обраної наукової проблематики – від теоретичного осмислення сутності економіко-екологічного потенціалу АПК регіону до розроблення практичних рекомендацій щодо його розвитку в сучасних умовах.

Перший розділ присвячено дослідженню теоретико-методичних засад розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону. Автором здійснено ґрунтовний аналіз еволюції наукових підходів до трактування категорії «економіко-екологічний потенціал», уточнено її змістове наповнення, систематизовано структурні складові, а також обґрунтовано роль інституційного та інформаційного забезпечення у формуванні й ефективному використанні економіко-екологічного потенціалу, що створило належне теоретичне підґрунтя для подальших досліджень.

У другому розділі проведено комплексний аналіз сучасного стану розвитку АПК регіону, досліджено економічні та екологічні чинники, що впливають на ефективність його функціонування, здійснено оцінювання конкурентоспроможності аграрного сектору, розвитку органічного виробництва,

експортно-імпортої діяльності та сформовано прогностні оцінки розвитку досліджуваної сфери із застосуванням сучасних економіко-математичних методів.

Найбільшу наукову й практичну цінність становить третій розділ дисертації, у якому автором запропоновано квадрантівну модель оцінювання економіко-екологічного потенціалу АПК регіону на основі елементів теорії нечіткої логіки, удосконалено концептуальні підходи до визначення стратегічних пріоритетів його розвитку та обґрунтовано комплекс практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності функціонування АПК в умовах сучасних економічних і екологічних викликів.

Позитивної оцінки заслуговує логічний взаємозв'язок між окремими розділами дисертації. Кожний наступний етап дослідження ґрунтується на результатах попереднього, що забезпечує цілісність наукового пошуку, послідовність аргументації та належний рівень обґрунтованості отриманих висновків. Водночас структурна побудова роботи дозволила автору комплексно розкрити тему дослідження, поєднавши теоретичні положення із результатами аналітичних досліджень, економіко-математичного моделювання та практичними рекомендаціями щодо розвитку економіко-екологічного потенціалу агропромислового комплексу регіону.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи. Детальне ознайомлення з дисертаційним дослідженням Шкварук Д. Г. дозволяє чітко визначити основні положення, висновки та пропозиції, які відображають наукову новизну роботи. До основних наукових результатів дисертаційної роботи належать:

вперше: розроблено квадрантівну модель оцінки рівня економіко-екологічного потенціалу АПК регіону на основі застосування теорії нечіткої логіки, яка дає змогу отримувати більш об'єктивну і комплексну характеристику його функціонування. Запропонована модель дозволяє ідентифікувати сильні та слабкі сторони розвитку досліджуваної галузі, формувати достовірну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень і визначення стратегічних орієнтирів ефективного використання та розвитку потенціалу в умовах економічної та політичної нестабільності;

удосконалено:

– концептуальну модель стратегічних пріоритетів розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК Вінницької області, яка відображає логічну послідовність дій від оцінки поточного стану потенціалу до формування його стратегічних орієнтирів (модернізацію агровиробництва, раціональне використання природно-ресурсної бази, формування «зеленої» інфраструктури, розвиток брендингу екологічно чистої продукції, створення агроекологічних кластерів і цифровізацію екологічного моніторингу та управління). На відміну від існуючих підходів, запропонована модель забезпечує комплексне узгодження економічних та екологічних інтересів, що сприяє ефективному використанню ресурсів і підвищенню конкурентоспроможності регіону;

– систему показників оцінювання стану економіко-екологічного потенціалу АПК регіону, яка, на відміну від існуючих підходів, поєднує кількісні та якісні показники, а також враховує специфічні особливості функціонування досліджуваної галузі. Це забезпечує можливість більш повного виявлення дисбалансів у розвитку окремих складових економіко-екологічного потенціалу та формування практичних рекомендацій щодо їх усунення й подальшої активізації розвитку АПК регіону;

– підходи до визначення векторів розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону на основі узагальнення міжнародного досвіду екологізації аграрного виробництва та його адаптації до умов функціонування АПК України. Запропонований підхід передбачає використання триплексної моделі взаємодії «економіка – екологія – соціум», що забезпечує узгодження економічних та екологічних інтересів розвитку, активізацію впровадження інноваційних технологій та підвищення ефективності використання економіко-екологічного потенціалу АПК регіону.

набули подальшого розвитку:

– трактування поняття «економіко-екологічний потенціал», яке, на відміну від існуючих підходів, розглянуто як оптимальне поєднання і використання наявних можливостей, здатностей та ресурсів за певних сприятливих умов для

забезпечення стійкого економічного розвитку та підтримки екологічної безпеки;

– обґрунтування структури економіко-екологічного потенціалу, особливістю якої, на відміну від існуючих, є виокремлення не лише основних складових елементів, але й врахування впливу інституційного та інформаційного забезпечення, що забезпечує комплексне відображення взаємозв'язків економічних, екологічних і соціальних чинників;

– науково-методичні підходи до дослідження конкурентоспроможності АПК, у межах яких використання кореляційно-регресійного аналізу дозволило ідентифікувати основні фактори впливу на обсяги експорту продукції та обґрунтувати економіко-математичну модель їх прогнозування. Це дозволило поєднати аналіз виробничих, екологічних та макроекономічних показників із практичним прогнозуванням, що підвищує прикладне значення результатів для регіональної аграрної політики.

Практична цінність результатів дослідження. Розроблені в межах дисертаційного дослідження теоретичні положення, методичні підходи та практичні рекомендації знайшли своє застосування в діяльності Інституту кормів та сільського господарства Поділля Національної академії аграрних наук України (довідка № 13-02/397 від 29.10.2025р), Департаменту агропромислового розвитку Вінницької обласної військової адміністрації (довідка №01.1-27/272 від 18.03.2026р.), а також у діяльність фермерського господарства «Україна» для удосконалення механізмів управління природно-ресурсним потенціалом.

Практичну цінність одержаних результатів підтверджує їх впровадження в освітній процес Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету. Теоретичні положення, методичні розробки та прикладні результати дисертаційного дослідження використовуються під час викладання освітніх компонент «Екопідприємництво», «Інноваційна діяльність підприємства» та «Екологічний менеджмент на підприємстві», що сприяє підвищенню науково-методичного рівня освітнього процесу та актуалізації його змісту відповідно до сучасних тенденцій розвитку й екологізації економіки (довідка № 368 від 04.11.2025 р.).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 26 наукових публікаціях, з них: 1 стаття у міжнародному науковому виданні, 12 статей у наукових фахових виданнях України, 3 з яких одноосібні, 13 наукових публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації. Загальний обсяг опублікованих праць становить 10,7 д.а. (6,6 д.а. належить особисто автору).

Таким чином, повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях дозволяє констатувати високий ступінь відкритості, прозорості і відповідності дослідження Шкварук Діни Григорівни на тему «Розвиток економіко-екологічного потенціалу АПК регіону» стандартам академічної доброчесності, а також її цілковитой готовності до публічної наукової дискусії та інтеграції у світовий науковий простір.

Відсутність академічного плагіату, фальсифікації та фабрикації у дисертаційній роботі. За результатами ознайомлення з положеннями дисертаційної роботи, проведеними розрахунками та вихідними даними для них, висновками за результатами використання пропонованих алгоритмів, висновками за результатами аналізу офіційних статистичних даних є підстави стверджувати про відсутність ознак фальсифікації та фабрикації у наукових положеннях, висновках та рекомендаціях дисертації. Авторка дисертації надала копію довідки Західноукраїнського національного університету про результати перевірки на академічний плагіат рукопису дисертації, в якій зазначено, що за результатами перевірки дисертаційної роботи на плагіат (програмний засіб перевірки StrikePlagiarism.com) встановлено високу унікальність тексту, а правомірність запозичень визнано обґрунтованим (загальноприйняті терміни та цитування інших авторів з посиланням на них).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Шкварук Д.Г. в цілому, вважаю за необхідне відзначити окремі дискусійні положення:

1. Важливим аспектом дисертації є поєднання економічних та екологічних

чинників розвитку АПК регіону. У продовженні дослідження доцільним може бути ширше врахування соціальної складової економіко-екологічного потенціалу, зокрема впливу зайнятості в сільській місцевості, професійної підготовки кадрів, екологічної культури виробників і якості життя сільського населення на збалансований розвиток регіонального АПК.

2. У роботі значну увагу приділено природно-економічним чинникам розвитку економіко-екологічного потенціалу регіону. Зважаючи на посилення кліматичних змін, нестабільність водного забезпечення, деградацію ґрунтів і зростання ризиків для аграрного виробництва, у подальших дослідженнях науковий інтерес може становити поглиблена оцінка кліматичної та природно-ресурсної стійкості АПК регіону. Це дозволило б доповнити економіко-екологічний аналіз інструментами оцінювання адаптаційної спроможності аграрного сектору до довгострокових природних викликів.

3. У підрозділі 3.3 автором узагальнено вітчизняний і зарубіжний досвід розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК. Подальше поглиблення цього напрямку може бути пов'язане з виокремленням тих елементів зарубіжних практик, які мають найвищу адаптаційну придатність для регіонів України. Особливого значення при цьому набуває врахування інституційних умов, фінансових можливостей агровиробників, рівня розвитку інфраструктури та специфіки регіонального аграрного виробництва.

4. Окремий науковий інтерес становить подальше дослідження можливостей впровадження елементів циркулярної економіки в АПК регіону, зокрема використання аграрних відходів, побічної продукції, біоенергетичних ресурсів і ресурсозберігаючих технологій. Такий напрям органічно доповнює проблематику економіко-екологічного потенціалу та відповідає сучасним підходам до екологізації аграрного виробництва.

Однак, зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Шкварук Діни Григорівни і мають переважно

рекомендаційний характер для подальших досліджень.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Шкварук Діни Григорівни на тему «Розвиток економіко-екологічного потенціалу АПК регіону» є цілісною науковою працею, виконаною самостійно, яка акумулює сучасні теоретико-методичні та прикладні напрацювання, спрямовані на вирішення актуального наукового завдання щодо розвитку економіко-екологічного потенціалу АПК регіону. Зміст дисертаційної роботи розкриває обрану тематику, всі сформульовані завдання знайшли своє вирішення, а визначена мета дослідження досягнута в повному обсязі. Отримані наукові результати вирізняються поглибленим теоретичним значущості та прикладної цінності, а їхнє ґрунтовне висвітлення у фахових публікаціях переконливо засвідчує самостійність наукового пошуку здобувача та належний рівень наукових розробок.

Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» зі змінами та доповненнями та постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» зі змінами та доповненнями, а її авторка – Шкварук Діна Григорівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю С1 Економіка та міжнародні економічні відносини, спеціалізація С1.01 Економіка.

Офіційний опонент:

Кандидатка економічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри економіки підприємств
Миколаївського національного аграрного
університету

Підпис кандидатки економічних наук, доцентки,
завідувачки кафедри економіки підприємств
Миколаївського національного аграрного університету
Ольги Христенко засвідчую,
Начальник відділу кадрів
Миколаївського національного аграрного університету

Ольга ХРИСТЕНКО

Людмила МАШКІНА